

УДК 351:502.33:330.3(477)

Бурик Зоряна Михайлівна

*кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри регіонального управління
та місцевого самоврядування
ЛРІДУ НАДУ при Президентові України*

Бурык Зоряна Михайловна

*кандидат наук по государственному управлению,
старший преподаватель кафедры регионального управления
и местного самоуправления
ЛРИГУ НАГУ при Президенте Украины*

Buryk Zoriana

*PhD, Senior Lecturer of the
Department of Regional Administration and Local Self-Government
LRIPA NAPA under the President of Ukraine*

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ – ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ПЛАНИРОВАНИЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ – ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

STRATEGIC PLANNING FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UKRAINE – THEORETICAL ASPECT

Анотація. У статті з'ясовано теоретичний аспект специфіки регулювання економіки на засадах сталого розвитку в контексті стратегічного планування сталого розвитку України. Здійснено аналіз основних понять стратегічного планування сталого розвитку. Наведено організаційні принципи забезпечення переходу України до сталого розвитку, серед яких відповідність міжнародним нормам, регіональність, комплексність, структурність, системність, функціональність, керованість та етапність. Виділено основні групи інструментів та методів управління сталим розвитком, серед яких адміністративно-правові, економічні, соціально-психологічні методи та інструменти, а також інструменти громадського регулювання та контролю.

Ключові слова: економіка, планування, специфіка регулювання, сталий розвиток, стратегічне планування, стратегічне управління.

Аннотация. В статье выяснено теоретический аспект специфики регулирования экономики на принципах устойчивого развития в контексте стратегического планирования устойчивого развития Украины. Осуществлен анализ основных понятий стратегического планирования устойчивого развития. Приведены принципы обеспечения перехода Украины к устойчивому развитию, среди которых соответствие международным нормам, региональность, комплексность, структурность, системность, функциональность, управляемость и этапность. Выделены основные группы инструментов и методов управления устойчивым развитием, среди которых административно-правовые, экономические, социально-психологические методы и инструменты, а также инструменты общественного регулирования и контроля.

Ключевые слова: экономика, планирование, специфика регулирования, устойчивое развитие, стратегическое планирование, стратегическое управление.

Summary. The article analyzes the theoretical aspect of the specifics of the regulation of the economy on the basis of sustainable development in the context of strategic planning of sustainable development of Ukraine. The analysis of the main concepts of strategic planning of sustainable development is carried out. The organizational principles of ensuring the transition of Ukraine to sustainable development, including compliance with international norms, regionality, complexity, structural, systematic, functional, controllable and phased, are presented. The main groups of tools and methods of sustainable development management, including administrative, legal, economic, socio-psychological methods and tools, as well as instruments of public regulation and control are allocated.

Key words: economy, planning, specificity of regulation, sustainable development, strategic planning, strategic management.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими практичними завданнями. У сучасних умовах господарювання, у яких перебуває Україна, існує потреба визначення фундаментальних основ та орієнтирів, як передумови існування та поступового розвитку держави. Безумовно, на цьому шляху значна роль належить концепції та стратегії сталого розвитку, яка визначає світоглядне бачення перспектив держави та відносин стосовно використання наявних природних, екологічних, економічних та інших ресурсів. На сьогодні, важливості набувають питання організації процесу стратегічного планування сталого розвитку України та регулювання економіки на засадах сталого розвитку, які вимагають відновлення дієвого механізму розробки і реалізації стратегій сталого розвитку не тільки держави, а й регіонів на базі підвищення ефективності стратегічних координаційних процесів, а також залучення в процес планування широкого кола активних груп в інституціональному механізмі розробки і реалізації стратегії розвитку України.

Останні дослідження та публікації, на які спирається автор, виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Питання стратегічного планування сталого розвитку розглядали такі науковці, як Кухар В. [1], Латишева О. [2], Малиновський В. [3], Свистович М. [4], Смирнова І. [5], Томарева-Патлахова В. [7], Харічков С. [8], Хлобистов Є. [9], Чухно І. [10], Ярмоленко Ю. [11] та інші. Проте, на сьогодні бракує комплексного дослідження теоретичного аспекту специфіки регулювання економіки на засадах сталого розвитку в контексті стратегічного планування сталого розвитку України, що зумовило вибір теми цієї статті.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у з'ясуванні теоретичного аспекту специфіки регулювання економіки на засадах сталого розвитку в контексті стратегічного планування сталого розвитку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні широкого визнання набула концепція сталого розвитку, суть якої полягає в системі взаємоузгоджених управлінських заходів за економічними, соціальними та екологічними (природоохоронними) характеристиками, що спрямовані на формування суспільних відносин на засадах довіри, солідарності, рівності поколінь, безпечного навколишнього середовища. При цьому його основою є невід'ємні права людини на життя та повноцінний розвиток [11, с. 213].

Звернемося до основних понять стратегічного планування сталого розвитку.

Стратегічне планування у державному управлінні фактично поєднує в собі кілька видів управлінської діяльності, а саме: визначення цілей, прогнозування, оцінку адекватності ресурсів, адаптацію

до зовнішнього середовища та внутрішню координацію, які відображені в докладному комплексному плані, спрямованому на забезпечення досягнення поставлених цілей. Його характерною рисою є масштабне охоплення проблем. Результатом стратегічного планування у державному управлінні є стратегічний план (довгостроковий або середньостроковий), який фактично є державно-управлінським рішенням щодо реалізації стратегії й політики відповідних суб'єктів державного управління. Цей план є науковим передбаченням стану держави як цілісного об'єкта управління на певний час [6].

В. Томарева-Патлахова відзначає, що стратегічне планування необхідно розглядати як систематичний процес визначення мети, завдань діяльності підприємства, організації, регіону, а також комплексу заходів з реалізації розробленої стратегії, який спрямований на забезпечення їх ефективного функціонування в майбутньому. Результатом стратегічного планування є розроблена стратегія, реалізація якої здійснюється в процесі стратегічного управління [7]. Відповідно до вказаного вище, прогнозування є одним з базових етапів стратегічного планування, в ході якого на основі передбачення стану та динаміки змін зовнішнього середовища у майбутньому визначаються найбільш ефективні напрями, форми та методи економічної, соціальної чи іншої політики певної території чи регіону, сфери діяльності в їх межах [10].

Державне прогнозування економічного і соціального розвитку — це науково обґрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також — альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного та соціального розвитку [3, с. 86]. На основі аналізу наукових підходів до сутності і змісту стратегічного планування М. Свистович визначає його як формалізований процес постановки стратегічних цілей і розробки багатоваріантного стратегічного плану їх досягнення на основі обраної стратегії. Основними компонентами стратегічного планування при цьому є: 1) системний аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища; 2) встановлення стратегічних цілей та орієнтирів; 3) визначення стратегії їх досягнення; 4) розробка стратегічного плану їх досягнення. Результатом стратегічного планування є стратегічний план, який визначає головні завдання, кроки та ресурси, необхідні для досягнення стратегічних цілей з визначенням виконавців та термінів [4].

Як зазначає І. Смирнова, поняття «сталий розвиток» має велику кількість визначень. Кожен науковець, який досліджує сталий розвиток, має своє визначення цього поняття з акцентом на тих або інших аспектах, що пов'язано зі сферою його діяльності [5]. Розглянемо кілька з них.

В. Кухар визначає, що сталий розвиток — це розвиток, що самопідтримується, це ідеологія розумної й обґрунтованої діяльності людини, яка живе у злагоді з природою та створює умови для кращого життя собі і наступним поколінням [1].

О. Латишева додержується думки, що сталий розвиток пов'язано з досягненням економічної безпеки з урахуванням соціальної та екологічної складових потенціалу, збалансування яких досягається за допомогою системи ефективного управління та регулювання на різних ієрархічних рівнях [2, с. 218].

Є. Хлобистов під сталим розвитком розуміє методологічний орієнтир, який узгоджено з національною ситуацією, особливостями національного соціально-економічного зростання, ментальністю [9].

Як зазначає С. Харічков, організаційні принципи забезпечення переходу України до сталого розвитку полягають у такому [8]: відповідність міжнародним нормам; регіональність — формування національної програми сталого розвитку з урахуванням історичних, етнічних, кліматичних, біотичних, соціально-економічних, культурологічних та інших особливостей регіональних та місцевих програм; комплексність — збалансоване поєднання в єдиній програмі екологічної, економічної та соціально-інституціональної складових сталого розвитку; структурність — можливість виділення провідних структурних блоків, структурно-функціональних показників, необхідних для обґрунтування оптимізаційних заходів та управлінських рішень зі сталого розвитку.

Говорячи про стратегічне планування як інструмент забезпечення сталого розвитку України, слід виділити основні риси, які мають бути покладені в основу його розуміння та здійснення для забезпечення ефективності цього процесу [10]:

- реалізація стратегічного планування передбачає дотримання двох вимог до нього: по-перше, тривалий горизонт планування (5 і більше років), по-друге, спрямування плану на подальший розвиток країни, забезпечення позитивної динаміки за всіма напрямками діяльності, передбаченими поставленими цілями з максимальним використанням наявного потенціалу;
- стратегічне планування повинно давати чітке уявлення про цілі та пріоритети розвитку, визначаючи основні напрями діяльності, задачі та індикативні показники, які мають бути досягнуті, без зайвої для планів такого рівня деталізації;
- стратегічне планування повинно бути систематичним і достатньо гнучким, адаптивним, таким що передбачає можливості внесення певних змін, які можуть бути зумовлені змінами в загальному суспільному та соціально-економічному житті країни.

Стратегічні орієнтири державного регулювання, може бути розподілено за економічною, екологіч-

ною та соціальною сферами. Так, до стратегічних завдань державного регулювання сталого розвитку України на даному етапі можуть належати:

За економічним вектором розвитку — забезпечення стабільного економічного зростання та розвитку; забезпечення збалансованості економіки та екології: досягнення такого ступеню розвитку, коли люди у виробничій чи іншій економічній діяльності припиняють знищувати навколишнє середовище; цілеорієнтованість: досягнення такого співвідношення між елементами, за якого зберігатимуться довгострокові стимули стійкого розвитку [11]. За соціальним вектором розвитку — створення системи соціальної безпеки і поліпшення системи соціального захисту, оптимізація демографічних процесів; формування нової «ноосферної» культури і ідеології у населення, дбайливого ставлення до навколишнього середовища.

За екологічним вектором розвитку — забезпечення збалансованості економічної та соціальної сфер у людському вимірі, що означає максимальне використання в інтересах населення тих ресурсів, які дає економічний розвиток; адаптивність: пристосовуватися до зміни в зовнішньому середовищі для того, щоб продовжити стійкий розвиток на довгострокову перспективу. Зовнішнє оточення є джерелом проблемних ситуацій, які потрібно своєчасно виявляти для ухвалення адекватних рішень. Основною умовою адаптивності є гнучкість стратегічного управління [11].

За інституційним вектором розвитку — стимулювання демократичного розвитку інституцій, забезпечення публічності роботи органів влади, інформатизація, електронне урядування. В основу стратегії державного регулювання сталого розвитку та інших стратегій соціально-економічного та екологічного спрямування має бути покладена відповідна Концепція сталого розвитку, що має відображати визначені стратегічні цілі, орієнтири та пріоритети сталого розвитку.

Межу державного регулювання сталого розвитку в загальному розумінні (враховуючи головні три складові сталого розвитку — економічну, екологічну та економічну) можемо формулювати таким чином: забезпечення сприятливих умов для сталого економічного розвитку та подальшого економічного зростання в Україні, досягнення соціальної стабільності, підвищення рівня глобальної конкурентоспроможності країни в умовах забезпечення екологічної стабільності.

Мета сталого розвитку у глобальному вимірі — гармонійний цивілізаційний розвиток, в якому економічні, суспільні і екологічні цілі є однаково вагомі.

Мета сталого розвитку в національному вимірі — системне узгодження та гармонізація трьох основних компонент сталого розвитку суспільства (соціальної, екологічної та економічної) таким чином,

щоб якість і безпека життя наступних поколінь людей не поступалися якості і безпеці теперішніх поколінь. Особливої уваги потребують дослідження щодо співвідношення суб'єктів та об'єктів державного регулювання сталого розвитку.

Висновки. Враховуючи отримані результати наукового дослідження, можемо стверджувати, що стратегічне планування виступає ключовим інструментом державного регулювання сталого розвитку. Основою стратегічного планування є

правильна постановка цілей та завдань та пошуку ефективних шляхів їх досягнення та вирішення наявних проблем. Важливим аспектом стратегічного планування сталого розвитку є досягнення балансу економічного зростання, якості життя громадян та забезпечення ефективного використання наявних природних ресурсів і зменшення рівня забруднення навколишнього середовища. Перспективними у цьому контексті можуть стати дослідження можливостей пошуку такого балансу.

Література

1. Кухар В. П. Проблеми України — перехід до сталого розвитку / В. П. Кухар [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.medved.kiev.ua/arhiv_mg/stat_98/98_3_1.htm
2. Латишева О. В. Етапи управління екологічною складовою потенціалу сталого розвитку машинобудівних підприємств / О. В. Латишева // *Економічний вісник Донбасу*. — 2016. — № 3 (45). — С. 218–224.
3. Малиновський В. Я. Державне управління: навч. посібн. — Вид. 2-ге, доп. та перероб. — К.: Атіка, 2003. — 576 с.
4. Свистович М. Б. Сутність та основні поняття стратегічного планування / М. Б. Свистович // *Державне управління: теорія та практика*. — 2013. — № 2. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej18/PDF/06.pdf>
5. Смирнова І. І. Сталий розвиток в Україні: теоретичні аспекти [Електронний ресурс] / І. І. Смирнова, Є. І. Михайлюта // *Економічний вісник Донбасу*. — 2018. — № 1. — С. 10–14.
6. Стратегічне планування в державному управлінні // *Державне управління* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://subject.com.ua/political/governance/132.html>
7. Томарева-Патлахова В. В. Стимулювання інноваційно-технологічного розвитку регіонів / В. В. Томарева-Патлахова // *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво: наук.-вироб. журн.* — 2012. — № 2. — С. 196–201.
8. Харічков С. К. Змістовні акценти стратегічного бачення моделі сталого розвитку України [Електронний ресурс] / С. К. Харічков // *Економічні інновації*. — 2013. — Вип. 53. — С. 316–321.
9. Хлобистов Є. В. Екологічна безпека трансформаційної економіки / Є. В. Хлобистов. — Київ: Чорнобильінформ, — 2004. — 336 с.
10. Чухно І. А. Стратегічне планування як інструмент забезпечення сталого розвитку регіону / І. А. Чухно // *Вдосконалення результативності політики економічного зростання: теорія, організація та методика: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених, Київ, 11–12 листопада 2016 р.: у 2 ч.* — Київ: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2016. — Ч. 1. — С. 100–102.
11. Ярмоленко Ю. О. Основні підходи до стратегічного планування сталого розвитку АПК України та європейський досвід / Ю. О. Ярмоленко // *Теорія та практика державного управління*. — 2016. — Вип. 4. — С. 212–219.